

ΝΙΚΗΤΑ Γ. ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

**Επιστροφή
στο σπίτι μου**

Έκδόσεις «Δωδώνη»

«ΔΩΔΩΝΗ»
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΑΡΑΓΗ ΓΙΩΡΓΟΥ, Ζητήματα λογοτεχνικής κριτικής, Ζητήματα λογοτεχνικής κριτικής Β' — ΒΟΓΑΣΑΡΗ ΑΓΓΕΛΟΥ, Σολωμός και λευτεριά, Πωλ Νορ (Νίκος Νικολαΐδης) ο σατιρικός, ο λυρικός, ο θεατρικός, ο αντιστασιακός — ΓΙΑΤΡΑ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ, Η κρίση της κριτικής. Σύγχρονα προβλήματα κριτικής — ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ, Η έννοια της ελευθερίας στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη — ΖΑΡΕΦ ΠΑΝΤΕΛΕΪ, Ιστορία της βουλγάρικης λογοτεχνίας — ΖΙΒΚΟΒ ΤΟΝΤΟΡ, Για τη λογοτεχνία και την τέχνη — ΚΑΡΑΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ ΑΛΕΚΟΥ, Ο Κ. Π. Καβάφης — ΛΟΥΒΑΡΙ ΝΙΚΟΛΑΟΥ, Ρίλκε ο αποδημητής, ο μύστης, ο επόπτης — ΛΥΓΙΖΟΥ ΜΗΤΣΟΥ, Θέματα και ποιητές, Προβληματισμοί στην ποίηση — ΜΠΡΕΤΟΝ ΑΝΤΡΕ, Μανιφέστα του σουρρεαλισμού — ΝΟΥΤΣΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ, Ελληνική νομαρχία, συμβολή στην έρευνα των πηγών της — ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ - ΚΑΡΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ, Νίκος Τσιφόρος ο Όμηρος του υπόκοσμου — ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ - ΠΑΝΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΣ, *Ιδού εγώ...»* 1+4 δοκίμια για τον Οδυσσέα Ελύτη — ΠΟΛΙΤΗ ΛΙΝΟΥ, Συνοπτική ιστορία της νέας ελληνικής λογοτεχνίας — ΡΟΖΑΝΗ ΣΤΕΦΑΝΟΥ, Μεταμορφώσεις, Πάουντ, Έλιοτ, Ντοστογιέφσκι, Καβάφης, Παπατσώνης κ.ά., Σπουδή στο Σολωμό, το όραμα της καταστροφής.

Εικόνα εξωφύλλου:
Γεωργίου Γουναρόπουλου,
Σύνθεση με πίπα, σπέρτα
και κοχύλι πάνω στο τραπέζι

441

Επιστροφή
στο σπίτι μου

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ
ΑΝΑΔΡΟΜΕΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΧΡΟΝΙΣΜΟΙ, «Δωδώνη» 1988

Copyright: Νικήτας Γ. Λυμπερόπουλος
Λεωφ. Δημοκρατίας 7
Κέρκυρα, τηλ. 0661-304 84

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΩΔΩΝΗ» Ε. Κ. ΛΑΖΟΣ
Ασκληπιού 3, Αθήνα 106 79
Τηλ. 36.37.973

ISBN 960-248-008-4

ΝΙΚΗΤΑ Γ. ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Επιστροφή
στο σπίτι μου

Ἐκδόσεις «Δωδώνη»

Ἀθήνα — Γιάννινα

1990

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ Δ97566

ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 21-6-1990

ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜΟΣ 889.3 ΛΥΜ

Κωδ Εξ. 852

Το γράμμα από το Παρίσι και οι επιβλαβείς επιπτώσεις του

Πάντοτε στη ζωή μου είχα μεγάλες ψυχικές μεταπτώσεις. Σκαμπανέβασματα δηλαδή του χαμού. Άλλοτε μ' έπιανε μια απέραντη αισιοδοξία κι άλλοτε με τύλιγε μια ακατανόητη κατάθλιψη. Και να δεις ότι αυτές οι μεταπτώσεις δεν οφείλονταν σε αξιόλογα γεγονότα. Ασήμαντα μικροπράγματα ήταν πάντοτε η αφορμή.

Ένα ανοιξιάτικο πρωινό, όπως άνοιξα τα παντζούρια του μπαλκονιού μου, ξεχύθηκε με ορμή σε ολόκληρο το σπίτι το φως ενός απίστευτα εκθαμβωτικού ήλιου. Ο όρμος της Γαρίτσας δυο βήματα πιο πέρα, γαληνεμένος όσο ποτέ άλλοτε, είχε πάρει μια φωτεινή γαλάζια απόχρωση και είχε πλημμυρίσει από μυριάδες διαμάντια και ζαφείρια με τις ανταύγειες του ήλιου· ένα μπουμπουκιασμένο τριαντάφυλλο που ξεπετάχθηκε απροσδόκητα αυτό το πρωινό στη μικρή τριανταφυλλιά του μπαλκονιού μου και ιρίδιζαν στα ροδοπέταλά του οι δροσοσταλίδες της νύχτας, όπως τις χτυπούσαν οι πρώτες ηλιαχτίδες· τα πρώτα φυλλαράκια της μπουκαμβίλιας εκεί δίπλα που ξεπρόβαλλαν με διακριτικότητα αυτό το πρωινό· κι ακόμα τα

πουλάκια που χαλούσαν τον κόσμο μπαινοβγαίνοντας στις φωλιές τους, φτιαγμένες με ενστικτώδη μαστοριά σε κάθε εσοχή του τοίχου στο διπλανό αρχοντόσπιτο με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική ομορφιά. Κουβαλούσαν κάθε τόσο και κάποιο σκουληκάκι στο ράμφος τους για τα ανήμπορα ακόμα νεογνά τους που κλαψούριζαν στη φωλιά.

Όλα αυτά με γέμιζαν απέραντη αισιοδοξία. Όλα μου φαίνονταν ρόδινα στη ζωή και η μέρα μου περνούσε όμορφα και ωραία. Σκορπούσα τότε χωρίς φειδώ τις καλημέρες σε κάθε διαβάτη, γνωστό ή άγνωστο, καθώς πήγαινα στο γραφείο. Και η Ελευθερία, όταν έφτανα εκεί, διστάζοντάς μου την καλή μου διάθεση, χαιρόταν κι αυτή επειδή θα γλίτωνε έστω και για μια μέρα τα κατσαδιάσματα στη δουλειά.

Άλλοτε πάλι με πλημμύριζε μια απροσδόκητη και ακατανόητη κατάθλιψη από ασήμαντες αφορμές: μια συννεφιασμένη μέρα όλο καταχνιά και μαυρίλα, το ξυραφάκι που γρατσούνιζε λιγάκι στο πρωινό ξύρισμα· το νερό που δεν ζεστάθηκε καλά· ο καφές που κρύωσε κάπως· κι ακόμα περισσότερο μια κακία που ξεστόμισε κάποιος στη συντροφιά· μια επαγγελματική μικροατυχία. Τέτοια μικροπράγματα μου χαλούσαν ολόκληρη τη μέρα. Όλα τότε μου φαίνονταν μαύρα και άραχνα. Δεν μιλούσα σε κανέναν στο δρόμο και τελικά πλήρωνε τη νύφη η Ελευθερία στο γραφείο. (Το ήξερε κι αυτή και σιωπούσε. 'Ασ' τον, έλεγε, θα του περάσει).

Πολλές φορές μάλιστα αυτή η κακοκεφιά μου ερχόταν ξαφνικά και απροειδοποίητα, χωρίς καμιά συγκεκριμένη αφορμή. Βασανιζόμουν τότε να βρω την αιτία της που δεν μπορούσα να τη δικαιολογήσω με τίποτα.

Βέβαια αυτή η κατάθλιψη δεν μοιάζει καθόλου με τη γλυκιά μελαγχολία που μου προξενεί — χρόνια τώρα — το Αντάτζιο μόλτο ε καντάμπιλε από την «Ενάτη». Κάθε φορά που άκουω αυτό το αξεπέραστο αριστούργημα του μεγάλου δημιουργού, η φαντασία μου με οδηγεί σε καταπράσινους

λειμώνες και βαθύσκιωτα δάση παραδείσιας ομορφιάς και έρχονται στη σκέψη μου τα λόγια του Βάγκνερ γι' αυτό το Αντάτζιο: *Μια ανέκφραστη γλυκιά λαχτάρα με έκανε να πλανιέμαι στα δάση και στα λιβάδια και από τα θερμά κύματα των δακρύων μου ένιωθα να ανασταίνεται ένας ολάκερος κόσμος στην ψυχή μου. Ο κόσμος αυτός είναι όλη η λαχτάρα της αγάπης. Μέσα στα δυο κυρίαρχα θέματα η Αγάπη και η Ελπίδα συμπλέκονται, χωρίζονται και πάλι συναντιώνται και σε κάθε παντοδύναμο σύμπλεγμα αγκαλιάζουν και παρασύρουν την πληγωμένη μας ψυχή.*

Μήπως όμως και ο ίδιος ο Βάγκνερ δεν μου χάρισε τέτοιες αξέχαστες στιγμές γλυκιάς μελαγχολίας, άλλοτε με τους εξάισιους ήχους του *Πάρσιφαλ* γεμάτους μυστήριο, που με μπάζουν σε κόσμους υπερβατικούς και με γεμίζουν με έντονο θρησκευτικό συναισθηματισμό κι άλλοτε με τις αθάνατες μελωδίες απ' τον *Τριστάνο και Ιζόλδη!*

Στη σκηνή του θανάτου των δύο ηρώων του έργου, σε μαγεύει το ανεπανάληπτο τραγούδι τους. Νιώθεις εδώ τον έρωτα στην πιο έντονη έκφρασή του, αλλά παράλληλα συνειδητοποιείς πόσο εφήμερη είναι η ανθρώπινη ευτυχία, πόσο κοντά είναι τα όρια ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο. Ότι τίποτα δεν είναι αιώνιο σ' αυτό τον κόσμο. Ότι σε όλα υπάρχει πάντοτε κάποιο τέλος. Ότι «τα πάντα ρει και ουδέν μένει». Συνειδητοποιείς δηλαδή τον αιώνιο νόμο της δημιουργίας και της φθοράς κι αυτό σε θλίβει και μελαγχολείς, γιατί βρίσκεσαι κι εσύ δέσμιος σε αυτό το κύκλωμα.

Τότε είναι που σου έρχονται στο μυαλό εκείνες οι βαθυστόχαστες σκέψεις από τον «Εκκλησιαστή» της *Παλαιάς Διαθήκης*.

Δεν μπορώ να πω βέβαια ότι αυτή ειδικά η μελαγχολία έχει κάποια γλύκα. Δεν είναι όμως και εξουθενωτική. Ίσως επειδή δεν είναι εξατομικευμένη. Έχει το στοιχείο της καθολικότητας. Κοινή είναι η μοίρα όλων των ανθρώπων. Και

υποτάσσεσαι κι εσύ σ' αυτό.

Ας τ' αφήσω όμως αυτά (γιατί είναι και χιλιοειπωμένα) και ας γυρίσω στη μαγεία της «μεγάλης μουσικής». Μαζί με την όψιμη συγγραφική επίδοσή μου αποτελεί πλέον τη μοναδική οδό διαφυγής από το κενό και το τίποτα που καλύπτουν σήμερα τη ζωή μου. Μόνο με αυτά επιστρέφω για λίγο σε χρόνια ευτυχισμένα. Ξαναβρήκα κι εγώ «le temps perdu».

Το πρώτο μέρος από τη *Σονάτα κάτω απ' το σεληνόφως* με τη φαινομενική του απλότητα, τα «Νυχτερινά» του Σοπέν, τα «Αντάντε» από τα κοντσέρτα του Μότσαρτ, ο μακρόσυρτος και ήρεμος ήχος από τον «Μολδάβα» του Σμέτανα, το *Αντάτζιο* του Αλμπινόνι, το «Λάργκο» του Χαίντελ και τόσα άλλα με γυρίζουν ανεπαίσθητα χρόνια πίσω.

Επιστρέφω συχνά με τους ήχους αυτούς στα μαγεμένα βράδια του καλοκαιριού της πατρίδας μου, τις ώρες που ξεπρόβαλλε το φεγγάρι ολόχρυσο, γεμάτο μυστήριο ανάμεσα απ' τα έλατα της Τύμφης. Τότε με καταλαμβάνει αυτή η απροσδιόριστη μελαγχολία. Νιώθω πως απώλεσα κάποιον παράδεισο.

Ίσως και να μην ήταν εκείνα τα βράδια τόσο μαγεμένα... Ίσως να εξωραϊστήκαν τόσο με την πάροδο του χρόνου... Ίσως να βοηθάει σ' αυτό και η φαντασία που οργιάζει τέτοιες ώρες...

Η μεγάλη όμως μουσική αποτελεί οπωσδήποτε τον αποφασιστικό παράγοντα που σε οδηγεί σε κόσμους φανταστικούς και σε μαγεύει. Αυτή άλλωστε είναι και η δύναμή της.

Αλλά πέρα από τη μεγάλη μουσική, το νέγρικο τραγούδι που κρύβει μέσα του τους καημούς ενός ολόκληρου λαού, ξεριζωμένου απ' τον τόπο του και καταδυναστευόμενου επί αιώνες σε ξένο τόπο, πάντοτε μου προξενούσε την ίδια γλυκιά μελαγχολία ίσως επειδή μη γνωρίζοντας τη γλώσσα τους, δεν μπορούσα να εμβαθύνω στον πόνο που κρύβουν αυτά τα τραγούδια.

Ακομα μένει ανεξίτηλος στη σκέψη μου ο ήχος ενός

τραγουδιού που άκουσα κάποτε από τον Ρόμπινσον.

Δεν θυμάμαι πού... και τότε το άκουσα και μιλούσε για το μεγάλο ποταμό του Νότου των Ηνωμένων Πολιτειών, τον Μισσισιπή. Πόση γλύκα είχε εκείνο το τραγούδι και πόσο ανθρώπινο πόνο πρέπει να έκρυβαν τα λόγια του.

Πάνω απ' όλα όμως στέκουν τα αξέχαστα δειλινά του καλοκαιριού στην Κόνιτσα, εκείνης της εποχής, όπως φιλτραρίστηκαν στη σκέψη μου με την πάροδο του χρόνου και όπως απομονώθηκαν από τα ασήμαντα και ανάξια λόγου γεγονότα.

Χρόνια πίσω συνέβαιναν αυτά... Έπρεπε τότε να ξεκινήσω τον απογευματινό μου περίπατο για το ξωκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας, μισή ώρα προτού δύσει ο ήλιος. Ούτε πιο γρήγορα, ούτε πιο αργά. Νωρίτερα ο ήλιος ήταν ακόμα καυτός και δυσάρεστος. Αργότερα θα έχανα τη μαγεία εκείνων των στιγμών λίγο πριν από το ηλιοβασίλεμα.

Πάντοτε έπρεπε να έχω μαζί μου και ένα βιβλίο. Εκείνη την εποχή θυμάμαι ότι με συγκινούσαν οι γάλλοι ρομαντικοί: ο Σατωμπριάν, ο Λαμαρτίνος, ο Ουγκώ, ο ντε Μυσσέ, ο ντε Βινύ και άλλοι. Η καθαρότητα της γαλλικής γλώσσας, όπως διαμορφώθηκε από τους γάλλους κλασικούς του 18ου αιώνα και οριστικοποιήθηκε στις αρχές του 19ου, συνδυασμένη με τη μελωδία των στίχων και τη συναισθηματική έξαρση αυτών των συγγραφέων, αλλά και με την επίμονη επιστροφή τους σε έναν κόσμο εξωπραγματικό και ωραιοποιημένο, ταίριαζαν πολύ τότε με την ψυχική μου κατάσταση. Ζούσα και εγώ τότε στον φανταστικό κόσμο των ονείρων.

Ο έρωτας και η σχέση με τη γυναίκα στη σκέψη μου έπαιρναν εξωπραγματικές διαστάσεις. Φανταστικές ιστορίες μεγάλων ερώτων, φλογερών αισθημάτων και εξαϋλωμένων δεσμών κυριαρχούσαν μέσα μου και συνοδεύονταν από τους στίχους αυτών των ποιητών.

Τους δικούς μας μάλλον τους σνομπάριζα. Δεν είχα γνω-

ρίσει ακόμα ούτε τον Καβάφη, ούτε τον Καρυωτάκη. Ίσως και να μην τους καταλάβαινα τότε.

Μόνο τα έργα του Παπαδιαμάντη με συγκινούσαν τότε. Και βέβαια μερικοί εξαιίσιοι στίχοι του Σολωμού και του Παλαμά. Και ο Κάλβος με τη δωρική δομή των στίχων του δεν μ' άφηνε αδιάφορο.

Η μνήμη δεν με βοηθάει να απαριθμήσω τώρα τους τίτλους εκείνων των βιβλίων, θυμάμαι μονάχα πως κάποιο οδοιπορικό του Σατωμπριάν έπαιρνα συχνά μαζί μου. Κάποτε θέλησα μέσα από το *Le génie du Christianisme* να προσπελάσω το θρησκευτικό συναίσθημα που εντούτοις ήταν τόσο ξένο στην ιδιοσυγκρασία μου. Θυμάμαι ακόμα πως είχα αντιγράψει το ποίημα του Αλφρέδου ντε Βινύ *La maison du Berger* και το κουβαλούσα μαζί μου σ' αυτούς τους περιπάτους. Μάλιστα κάποτε απάγγειλα φωναχτά και μερικούς στίχους του, ξαπλωμένος όπως ήμουν δίπλα στο ξωκκλήσι, μια που κανένας άλλος άνθρωπος δεν βρισκόταν εκεί κοντά για να ταραξει τη γαλήνη του τοπίου και τις ονειροπολήσεις μου.

*Si ton coeur gemissant du poids de notre vie
Se traine et se debat comme un aigle blessé*

.....

*J'y roulerai pour toi la Maison du Berger
Son toit n'est pas plus haut que ton front
et tes yeux...*

Ταίριαζε τόσο πολύ το περιεχόμενο αυτού του ποιήματος με την ψυχική μου κατάσταση! Και το ξωκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας έμοιαζε τόσο με το σπίτι του Βοσκού. Τέλος πάντων, τόσο αλαφροϊσκιωτος και ονειροπαρμένος ήμουν τότε εκείνα τα χρόνια.

Πρέπει να ήταν Ιούνιος.

Τότε βρίσκεται στο αποκορύφωμά της η άνοιξη στην Κόνιτσα. Τότε φουντώνουν για τα καλά οι θάμνοι και τα δένδρα

γύρω απ' το μονοπάτι που οδηγεί στο ξωκκλήσι. Στην αρχή της διαδρομής του πλαισιώνεται από θαμνοειδή: παλιουριές, χελιδρονιές, και βατομουριές. Κάποιο απ' αυτά πρέπει να είναι και οι «ασπραγαθιές» του Προυστ και του Ζάννα. Όλοι οι θάμνοι αυτή την εποχή είναι φουντωμένοι. Τα κατάλευκα λουλούδια τους σκορπούν παντού το διακριτικό τους άρωμα. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει κάποτε και κάποιο αγιόκλημα: το άρωμά του είναι πιο έντονο και το χρώμα των λουλουδιών του πιο άψογο αισθητικά.

Στη σκιά των θάμνων ξεπετάχθηκαν οι αγριοφραουλιές, τα μελισσοβότανα, οι αμάραντοι και ο απήγανος με το μεθυστικό του άρωμα. Οι υάκινθοι και οι μενεξέδες έχουν χαθεί ήδη απ' τον Απρίλη. Πιο πέρα κυριαρχούν πλέον οι βαθύσκιωτοι ασπρόγαβροι και οι φτελιές. Πού και πού κάποιος κέδρος δίνει το παρόν. Κάποτε ξεπετιέται ένα έλατο ευθυτενές και υπεροπτικό. Ίσως και κάποια πεύκα ξεκομμένα απ' την πευκόφυτη βουνοπλαγιά της Τύμφης, λίγο πιο πάνω. Ένα βαθύ πράσινο χρώμα παίρνει το φύλλωμά τους, η ανθοφορία τους βρίσκεται στο αποκορύφωμά της και οι μεθυστικές μυρουδιές ξεχύνονται παντού.

Χιλιάδες πουλιά χαλούν τον κόσμο εκεί γύρω. Φυσικά εδώ κυριαρχεί το κελάηδημα των αηδονιών, μέσα από τις απόκρυφες συστάδες των θάμνων. Πάντοτε με προβλημάτιζε η σεμνότητα αυτού του πουλιού. Ποτέ δεν κάνει εμφανή την παρουσία του την ώρα που μαγεύει τα πάντα με το τραγούδι του αντιλαμβανόμενο ίσως ενστικτωδώς ότι η εξωτερική εμφάνισή του δεν είναι ανάλογη με την ομορφιά της φωνής του.

Αυτό θυμίζει μερικούς ανθρώπους που, ενώ τους αδίκησε η φύση είτε με δυσμορφία, είτε με κάποιο σωματικό ελάττωμα, κρύβουν στην ψυχή τους απέραντη ευαισθησία και πνευματικότητα, που βρίσκεται κάποτε στο χώρο της μεγαλοφυΐας. Σημαδεμένοι από το ελάττωμά τους, ζουν αθέατοι σ' όλη τους τη ζωή κλεισμένοι στον εαυτό τους. Και κάποτε, όταν φουντώνει

μέσα τους ο καημός, τους πλημμυρίζει η θλίψη και το παράπονο για την αδικία της φύσης, ιδιαίτερα όταν τους συγκλονίζει ο ερωτικός πόθος χωρίς ανταπόκριση, αισθάνονται την ανάγκη να εκφράσουν τον πόνο τους, όπως μπορούν, με λόγια, με νότες ή και με χρώματα για να λυτρωθούν. Και το επίτευγμα είναι κάποτε συγκλονιστικό: κλασική περίπτωση η ζωή και το έργο του Μπετόβεν.

Στο μεταξύ κάθε τόσο σε ξαφνιάζει η βραχνή φωνή του κούκου και του γκιώνη, απόκοσμη, μυστηριακή και ανεξιχνίαστη. Δεν μπορείς όμως να προσδιορίσεις την απόσταση απ' την οποία ακούγεται αυτή η φωνή. Είναι εκεί δίπλα σου ή έρχεται από μακριά, μέσα απ' το βαθύσκιωτο δάσος της Τύμφης; Ούτε μπορείς να αντιληφθείς αν πρόκειται για κελάηδισμα χαράς ή θρήνο άφατης λύπης.

Μ' αυτά και μ' αυτά όμως, μπήκες κι εσύ ήδη στο χώρο του ονείρου και προχωρείς μαγεμένος το δρόμο σου.

Κάποτε φτάνεις στο ξωκκλήσι. Το θέαμα από κει πάνω είναι ανεπανάληπτο. Δυο βήματα πιο κάτω ακούς το βουητό απ' τα νερά του Αώου που πέφτουν ορμητικά αυτή την εποχή ξεκινώντας απ' τις απόκρυφες και απροσπέλαστες πηγές τους στις παρυφές του Σμόλικα και της Βωβούσας. Με τις φιδίσιες του διακλαδώσεις μέσα στον κάμπο προχωρεί την αιώνια διαδρομή του για να συναντήσει παρακάτω τα πεντακάθαρα νερά του Βοϊδομάτη. Κυλούν τώρα μαζί και κάπου πιο κάτω συναντούν τον Σαραντάπορο. Ενώνονται τότε κι οι τρεις τους σ' ένα τεράστιο πλέον ποτάμι και τραβούν ανάμεσα απ' τις αλβανικές πεδιάδες για να καταλήξουν κάποτε στην απεραντοσύνη της θάλασσας του Ιονίου.

Κι αντικρύζοντας αυτή τη στιγμή απέναντί μου τον όρμο της Γαρίτσας, συλλογίζομαι ότι δεν είναι καθόλου απίθανο να φτάνουν κάποιες σταγόνες απ' τα νερά του Αώου μέχρι τούτη τη γαληνεμένη θάλασσα, όπως απλώνεται μπροστά μου, κάτω απ' το μπαλκόνι του σπιτιού μου. Ίσως οι σταγόνες